

Preporuke mreže CONCORD Europe za odgovor Europske unije na globalnu pandemiju COVID-19

Travanj, 2020. godine

Ovaj dokument predlaže hitne radnje koje bi EU i države članice trebale poduzeti u koordinaciji sa globalnim i regionalnim institucijama i mehanizmima kako bi podržale partnerske zemlje u suočavanju sa krizom uzrokovanom virusom COVID-19, i time pomogle u spašavanju života, pružajući pomoć najugroženijim i najranjivijim grupama i baveći se dubokim socijalnim, političkim i ekonomskim učincima koje ova kriza prouzrokuje u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju.

Solidarnost na prvom mjestu

Solidarnost treba biti vodeći princip Europske unije u svim fazama, a kako se planovi za oporavak budu razvijali, EU - i globalna zajednica donatora - ne bi trebali izgubiti iz vida svoju predanost suradnji i pružanju podrške partnerskim zemljama u postizanju prosperitetne i održive budućnosti za ljude i planetu, u skladu s Agendom 2030. i ciljevima održivog razvoja, kao i Pariškim sporazumom. Jačanje održivosti društva, gospodarstva i okoliša mora biti glavni fokus dugoročne potpore EU-a. Kako se izjasnio i [Europski parlament](#), čvrsto vjerujemo da je „ovo trenutak da pojačamo svoju solidarnost i na taj način pomognemo u suzbijanju i ublažavanju utjecaja COVID-19“.

Koronavirus ne poznaje granice. To je globalna prijetnja koja zahtijeva globalni odgovor i traži od EU i njenih država članica **da izdvoje odgovarajuće resurse**. Solidarnost je potrebna sa svim regijama na svijetu - Afrikom, ali i Azijom, zemljama EU susjedstva, Latinskom Amerikom, Karibima i Pacifikom.

Potreba za koordiniranim odgovorom

Globalni odgovor EU-a mora biti sveobuhvatan, integriran i dosljedan na način da se bavi zdravstvenim, socijalnim i ekonomskim posljedicama krize, kao i tekućim izazovima poput klimatskih promjena i zaštite okoliša.

Potrebna je zajednička analiza zemalja partnera i država članica, EU i drugih globalnih aktera kako bi se postiglo zajedničko razumijevanje o tome na koji način se resursi najbolje mogu upotrijebiti za podršku partnerskim zemljama u suočavanju sa višestrukim utjecajima koje novi koronavirus ima na društveni i ekonomski život, kratkoročno i dugoročno. U isto vrijeme, to ne bi trebalo biti na štetu trenutnih humanitarnih kriza ili već postojećih razvojnih obveza.

Od EU tražimo da hitno povede inicijativu kako bi potaknula usvajanje jedinstvenog koordiniranog globalnog akcijskog plana od strane 12 agencija koje su potpisale Globalni akcijski plan Svjetske zdravstvene organizacije za zdrav život i dobrobit za sveⁱ kako bi ublažile i obuzdale epidemiju kroz podršku nacionalnim vladama i zajednici. Prema Globalnom nadzornom odboru za spremnost, najmanje 8 milijardi američkih dolara hitno je potrebno za brzo i pravovremeno očuvanje javnog zdravstva s fokusom na jačanje zdravstvenog sustava.ⁱⁱ

Kroz politički dijalog, EU bi trebala osigurati da se mjere i reakcije na pandemiju virusa COVID-19 osmisle na način koji minimizira ograničenja prava i sloboda i utjecaj na proctor djelovanja civilnog društva. Tamo gdje su takva ograničenja potrebna, ključno je zahtjevati da se sve takve mjere strogo

ograniče u rasponu u kojem to zahtijeva hitnost situacije i države trebaju, kad god je to moguće, usvojiti kratkoročne, obnovljive mjere koje su vremenski ograničene.

Univerzalni pristup zdravstvenim uslugama

Zemlje u razvoju suočene su s tri puta većim rizikom od izloženosti COVID-19, a njihovi stanovnici imaju *šest puta manji pristup zdravstvenim uslugama*.ⁱⁱⁱ Razlozi uključuju: nedostatak domaćih resursa; veliki razmjeri izbjegavanja poreznih davanja i drugih nezakonitih financijskih tokova; dugotrajni uvjeti koje su vladama nametnuli MMF i Svjetska banka kako bi drastično smanjile potrošnju javnih usluga, uključujući zdravstvo; i visinu duga.^{iv}

U svačijem je interesu osigurati univerzalni pristup zdravstvenim uslugama, bez diskriminacije. Ulaganje u snažne i održive javne zdravstvene sustave dostupne svima jednako je važno sada kao i inače, ne samo da bi se adekvatno odgovorilo na COVID-19 pandemiju, već da bi se i osigurao kontinuitet drugih javnozdravstvenih intervencija od životne važnosti. EU mora dati prioritet financiranju jačanja zdravstvenih sustava i osigurati da podrška partnerskim zemljama bude usklađena u svim njenim institucijama i s državama članicama. Dok COVID-19 pogađa sve, učinci mjera vlada partnerskih zemalja da ga obuzdaju i osiguraju odgovarajuću zdravstvenu zaštitu onima kojima je potrebna, potencijalno pogoršavaju postojeće nejednakosti.

Stoga odgovor EU mora biti usmjeren na najugroženije skupine i ljude koji su često diskriminirani u zdravstvenim ustanovama, poput beskućnika/ca, uličnih prodavača/ica, radnika/ca u neformalnom sektoru, kućanskih radnika/ca, prekarnih radnika/ca, poljoprivrednika/ca, seksualnih radnika/ca, migranata, osoba s invaliditetom. Izbjeglicama i osobama koje su se zatekle u područjima humanitarnih kriza kao i u zemljama pogođenim sukobima pomoć se mora značajno povećati kako bi se usporio eventualni tempo širenja virusa na tim lokacijama.

Sigurnost hrane i prehrana

Inicijalna zabrinutost odnosi se na sigurnost hrane i prehranu, za koje se očekuje da će biti pod velikim utjecajem zdravstvene krize i povezanih restriktivnih mjera, uključujući ograničenja putovanja i prijevoza i zatvaranje javnih tržišta. Teritorijalna tržišta preko kojih se trguje najvećim dijelom hrane u zemljama razvoja bit će pogođena, a mali poljoprivrednici već gube kanale za prodaju hrane koju proizvode. Za EU je važno podržati lokalne inicijative, osobito na čelu s lokalnim vlastima i proizvođačkim zadrugama, radi povezivanja lokalnih potrošača i proizvođača, kao i druge inicijative za stabilizaciju cijena hrane na lokalnim tržištima i pružanje povoljnog i stabilnog konteksta za male poljoprivrednike i ostale male proizvođače hrane. Također se mogu razmotriti potpore za skladištenje zaliha hrane i/ili novčane ili robne transfere, ovisno o lokalnom kontekstu.

Socijalna zaštita i prihodi

Restrikcije kretanja i zatvaranja granica brzo i negativno utječu na prihode siromašnih i ranjivih kućanstava. Suočene sa sličnim scenarijima, mnoge države članice Europske unije jačaju vlastite mreže socijalne sigurnosti i pružaju dodatnu financijsku potporu/plaću. Za mnoge zemlje širom svijeta ova opcija nije jednostavna.

Tamo gdje postoje mjere restrikcija kretanja, potrebno je uspostaviti mehanizme socijalne zaštite koji će podržati siromašne i ranjive obitelji i domaćinstva. To može biti putem novčanih transfera (koji su uobičajeni u humanitarnim akcijama) ili sofisticiranijim socijalnim sustavom (ako postoji). U ovakvim okolnostima civilno društvo može igrati važnu ulogu u podizanju svijesti zajednice i pomaganju u usmjeravanju pomoći prema onima kojima je najpotrebnija ili koje bi lokalne vlasti mogle previdjeti.

Obrazovanje

Suočeni sa do sad neviđenim zatvaranjem škola u 185 zemalja zbog pandemije COVID-19, UNESCO procjenjuje da oko 1,54 milijarde djece i mladih trenutno ne pohađa školu ili fakultete. Mnogi od njih, a posebno djevojčice, nikada se neće vratiti u školu. U okolnostima ekstremnog siromaštva, ranjivosti ili krize, gdje je pristup obrazovanju ionako otežan, postoji još veća potreba da se svakom djetetu i mladoj osobi omogući pristup obrazovanju i učenju. Dionici moraju staviti prioritet na obrazovne mjere koje djeci i mladima omogućuju sigurnost, podršku i pristup učenju tijekom i nakon pandemije. Osobito, najugroženija djeca - uključujući djecu koja nikada nisu pohađala školu kao i djecu s invaliditetom - moraju biti na prvom mjestu kako bi se osiguralo da još više ne zaostanu. Učitelji, pružatelji neformalnog obrazovanja i zajednice moraju biti podržani kako bi se osiguralo usvajanje i komuniciranje inkluzivnih metoda učenja na daljinu. Organizacije civilnog društva imaju dugogodišnje iskustvo u formalnom i neformalnom obrazovnom sektoru, uključujući i učenju na daljinu.

Kroz globalno građansko obrazovanje EU bi trebala olakšati prilagodbu ljudi na dugoročne systemske promjene koje je donio COVID-19. To će potaknuti veću svijest i razumijevanje međuovisne dinamike i procesa između lokalne i globalne razine.

Rodno osviješten pristup COVID-u 19

69% poslova u zdravstvenom sektoru na globalnoj razini obavljaju žene, a rodna uloga žena u obiteljima koja uključuje brigu o bolesnim članovima obitelji, povećava izloženost virusu. Stoga su žene također i visoko rizična skupina stanovništva, kao i važan resurs za suzbijanje širenja bolesti budući da se nalaze na prvoj liniji obrane od virusa. Uz to, povećana zatočenost i izolacija kod kuće povećava rizik od obiteljskog i seksualnog nasilja, dok im je istovremeno otežan pristup službama zaštite i socijalnim ustanovama. Ekonomski slom snažno će utjecati na djevojčice i žene u najugroženijim zajednicama, s naglim porastom neplaćenog rada za obavljanje kućanskih poslova i milijunima djevojčica natjeranih u brak i prostituciju zbog siromaštva. Otežanost pristupu informacijama o seksualnom i reproduktivnom zdravlju - uključujući kontracepciju, siguran pobačaj i lijekove protiv HIV-a - dodatno će pogoršati rizike po zdravlje i život djevojaka i žena. Stoga odgovor EU i država članica ne može ignorirati rodnu komponentu: on mora biti rodno informiran. Također je od ključne važnosti angažirati i organizirati ženske organizacije, mreže i široke zajednice, na lokalnoj razini, jer posjeduju brojno članstvo koje se može brzo mobilizirati.

Povezanost sa klimatskim promjenama i okolišem

Prilikom izrade planova oporavka u odgovoru na krizu Covid-19 u partnerskim zemljama, vidimo istovremeno i mogućnost i potrebu da se adresiraju teme kao što su uništavanje klime i okoliša,

nejednakost i održivost. Postoji stvarni rizik da bi planovi za oporavak mogli pogoršati ekološku krizu i nejednakosti ako su loše osmišljeni. Kako klimatske promjene, zagađenje, promjena ekosustava i neodrživa upotreba zemljišta i prirodnih resursa povećavaju učestalost globalnih šokova i kriza - uključujući i rizik od širenja pandemija – potrebno je prioritarno i u potpunosti dati prednost aktivnostima koje se suprotstavljaju klimatskim promjenama i uništavanju prirode i u potpunosti ih integrirati u pakete za oporavak. Nadalje, EU paketi usmjereni na poticanje gospodarstva u partnerskim zemljama trebali bi biti usklađeni s nastojanjima vezanim uz klimatske promjene, biološku raznolikost i širu zaštitu okoliša, kao i rješavanje nejednakosti. Također bi trebali biti pregledani da se osigura nepostojanje neželjenih negativnih utjecaja na okoliš.

Podrška organizacijama civilnog društva

Ograničavanje prostora djelovanja civilnog društva prepreka je razvoju i humanitarnom radu, što ometa uspješan oporavak nakon kriznih situacija. EU mora promicati kreiranje uvjeta za organizacije civilnog društva da sudjeluju u donošenju odluka i dopunjuju napore državnih institucija u savladavanju ove krize i njenih socioekonomskih posljedica.

U zemljama koje su uspostavile restrikcije kretanja, zaposlenici i volonteri organizacija civilnog društva koji pružaju vitalne usluge u zajednici trebaju biti uključeni u popis ključnih radnika. Za provođenje ovih usluga potrebno je omogućiti slobodu rada, kretanja i pristup pogođenim zajednicama. Da bi se osigurala usklađenost djelovanja, sudjelovanje lokalnih OCD-a u nacionalnim planovima za odgovor na krizu, klasterima i drugim koordinacijskim strukturama bit će od presudne važnosti.

Uzevši u obzir da aktivisti civilnog društva već rade na mobilizaciji i podržavanju zajednice tijekom ove pandemije, vrlo je važno da se financijski podrže dodatnim i fleksibilnim financiranjem. Stoga, EU mora osigurati da OCD-i također imaju pristup sredstvima putem izravnog financiranja donatora, a ne, primjerice, putem mehanizama združenih fondova. Na primjer, u okviru globalnog fonda UN-a u iznosu od 2,01 milijardi USD, samo je 100 milijuna USD namijenjeno nevladinim organizacijama, što nikako nije dovoljno, s obzirom na to da su u mnogim mjestima samo OCD-i, a posebno lokalni OCD-i, sposobni doprijeti do nekih dijelova zajednice.

Građanski prostor i ljudska prava

Sloboda izražavanja, pristup informacijama, transparentnost i građansko sudjelovanje u vrijeme pandemije postaju važniji nego ikad, jer se pod krinkom zaštite javnog zdravlja usvajaju izvanredna stanja i ograničenja osnovnih ljudskih prava i sloboda. Neke vlade oportunistički koriste krizu kako bi ograničile građanske slobode, zatvorile građanski prostor i kriminalizirale kritike i neslaganja. Na početku epidemije neke su vlade ušutkale liječnike i zviždače upozoravajući na novi virus te nisu pravovremeno i u potpunoj transparentnosti priopćile stvarni broj slučajeva. Od presudne je važnosti da se podrška ljudskim pravima, civilnom društvu, vladavini zakona i participativnoj demokraciji nastavi tijekom, i nakon krize. Nadalje, delegacije EU-a trebale bi procijeniti jesu li izvanredne mjere koje su uvedene za zaustavljanje širenja virusa proporcionalne, nediskriminatorne, vremenski ograničene i uravnotežene. U situacijama u kojima se sigurnosnim snagama daju iznimne ovlasti, također je potrebno ojačati kontrolne mehanizme.

Bilo koja platforma za borbu protiv COVID-19 trebala bi uključivati predstavnike civilnog društva, biti rodno uravnotežena i truditi se da stvori uvjete pogodne da žene samopouzdana i sigurno govore i

doprinosu svojim pogledima i stručnosti. Takve mjere su potrebne ne zato da zamijene državne ili lokalne vlasti, već zato da reakcija na usvojenu pandemiju dosegne one najviše marginalizirane, a također da je i nepristrana, pravedna i nediskriminatorna. Civilno društvo također mora imati prostor da podrži veću odgovornost državnih institucija prema svim građanima, zahtijevajući od vlasti da ispune svoje obveze u vezi sa izvanrednim situacijama, uključujući zaštitu ljudskih prava.

Širom svijeta mnogi se važni politički procesi ukidaju ili pretvaraju u virtualne skupštine ili sastanke, uz rizik da se isključe mnogi društveni dionici. Važno je osigurati da COVID-19 ne utječe negativno na ionako suženi prostor za djelovanje civilnog društva, kao i pojačati nastojanja za održavanje smislenih savjetovanja s civilnim društvom, tamo gdje su ona bila predviđena.

Na razini EU, to uključuje savjetovanja o programiranju humanitarne pomoći EU-a za naredno razdoblje 2021.-2027. COVID-19 ne smije narušiti proces savjetovanja s OCD-ima. Postoji mnogo inovativnih digitalnih načina za osiguranje raznolikog doprinosa civilnog društva, što je ključno za tekući proces predprogramiranja za NDICI. Bez toga se ne može govoriti o poštivanju načela vlasništva razvojne učinkovitosti i proces donošenja odluka bit će neispravan.

Moguća financijska rješenja

U najgorem slučaju, EU i države članice trebaju održavati, ili tamo gdje to nije postignuto realizirati, svoje trenutne obveze prema službenoj razvojnoj pomoći (ODA). CONCORD primjećuje rizik da donatori žele dati prednost domaćim planovima oporavka nakon COVID-19, na štetu međunarodne solidarnosti. Da bi se postigao istinski utjecaj i razlika, mi pozivamo da se udio službene razvojne pomoći (ODA) poveća, a ne smanji.

Svjesni smo poziva da se financiranje nadomjesti postojećim sredstvima iz stavke 4., kao i da se iskoriste postojeće rezerve iz europskog razvojnog fonda (EDF). Iako razumljivo, to je zabrinjavajuće zbog značajnog kašnjenja u usvajanju novog MFF-a, i to bi značilo da će ta sredstva biti potrošena i više neće biti dostupna za upotrebu u 2021. Sukladno tome, još jednom ističemo hitni poziv da se postigne dogovor o MFF za 2021-2027 i [podrži poziv Europskog parlamenta](#) da do 15. lipnja pripremi plan za slučaj nepredviđenih situacija "kako bi se osigurala sigurnosna mreža za zaštitu korisnika programa Unije".

Preporučujemo da se svi multilateralni naponi fokusiraju na pružanje olakšica za dugovanje i pomoć s najvišim stupnjem ustupaka, davanje prioriteta financiranju na temelju bespovratnih sredstava, a ne zajmove za visoko zadužene zemlje. Također je važno osigurati da ne postoje uvjeti davanja / zajma koji bi nametali daljnje smanjenje i rezanje javnih usluga. Potičemo EU i države članice da usuglase stavove prema MMF-u i Svjetskoj banci, kako bi se sve glavnice, kamate i troškovi na državni vanjski dug za 2020. godinu trajno ukinuli za sve zemlje kojima je to potrebno. Zemljama u razvoju treba dopustiti da ne moraju nužno poštivati uvjete MMF-a, ako i kada to narušava sposobnost vlade da mobilizira resurse za zaštitu građana od ozbiljnih zdravstvenih rizika, uključujući glad, žeđ i nehigijenske uvjete.

Svi srednjoročni i dugoročni planovi oporavka trebaju sadržavati i jačati postojeće ekološke i klimatske standarde i politike te udovoljavati njihovim zahtjevima i ne bi trebali podržavati aktivnosti štetne po okoliš. Transparentan i cjelovit pregled utjecaja stimulativnih mjera na okoliš u partnerskim zemljama značajno bi ih povezao, i time izbjegao stvaranje neželjenih posljedica po okoliš koje bi mogle štetiti budućoj održivosti i zdravlju okoliša.

U svim fazama odgovora na pandemiju COVID-19 i njezin ekonomski učinak trebalo bi poštivati načela razvojne učinkovitosti i osigurati da ne postoji uvjetovana potpora (tied aid), posebice u vezi s kupnjom medicinske opreme, lijekova i cjepiva.

Poticaji koji se privatnom sektoru daje kroz instrumente kao što su npr. „blending facilities“, garancijski fondovi i drugo, trebala bi odgovarati potrebama lokalnih malih gospodarskih dionika i proizvođača te ne bi smjela pridonijeti privatizaciji javnih usluga poput zdravstva i obrazovanja. I zaključno, CONCORD snažno potiče Komisiju da neke privatne financijske instrumente preusmjeri na potporu namijenjenu bespovratnim sredstvima za zemlje kojima je najpotrebnija.

ⁱ <https://www.who.int/sdg/global-action-plan>

ⁱⁱ https://apps.who.int/gpmb/assets/pdf/GPMB_6March2020statement.pdf

ⁱⁱⁱ Opseg izazova zabilježen je u nedavnom modelu Imperial Collegea. Ako svijet djeluje odlučno, broj umrlih može se ograničiti na 800 000 smrtnih slučajeva u subsaharskoj Africi i južnoj Aziji. Kašnjenje u suzbijanju koronavirusa moglo bi dovesti do smrti 3 milijuna više. Izostanak mjera suzbijanja može dovesti do 2,4 milijuna smrti samo u Africi. To je bez uzimanja u obzir razornih socijalnih i ekonomskih učinaka, koji će znatno uvećati ove brojeve.

^{iv} Analiza CARE International : <https://www.care.org/newsroom/press/press-releases/care-analysis-vulnerable-countries-face-3-times-risk-covid-19-exposure>